

HOOFDSTUK 8

De kwetsbare 100 dagen

Van ongeveer 40 dagen vóór het kalven tot 60 dagen daarna is de koe in haar meest kwetsbare periode. In deze transitieperiode heeft ze extra aandacht nodig omdat haar situatie behoorlijk verandert. Dat brengt risico's met zich mee voor gezondheid, vruchtbaarheid en productie. Deze 100 dagen zijn cruciaal voor een hoge en efficiënte levensproductie.

In dit hoofdstuk:

8.1 Extra aandacht rondom het kalven

8.2 Droogzetten op maat

8.3 Het afkalven

8.4 De start van de lactatie

8.1 Aandacht in transitieperiode voorkomt problemen

Om melk te produceren moet de koe kalven. De 100 dagen rondom het kalven vormen de lastigste periode in het leven van een koe, omdat er veel overgangen – transities – plaatsvinden: droogzetten, groei en ontwikkeling van het kalf, de geboorte en de opstart van melkveeproductie. Als die transitieperiode goed verloopt, ligt de weg open voor een lang en productief leven.

Tachtig procent van de gezondheidsproblemen van melkkoeien heeft zijn oorsprong in de transitieperiode: van droogstand tot de opstart in de eerste weken na afkalven. Als je de koe veilig door deze 100 dagen loodst, heb je daar de hele lactatie plezier en rendement van. Rust, reinheid en regelmaat zijn belangrijk in deze periode. Besteed ook aandacht aan comfort: voldoende ruimte, voor iedere koe een zacht en ruim ligbed en een vreetplek (85 cm per koe), en vanzelfsprekend een passend droogstandrantsoen dat vers en smakelijk is. Dat zijn basisvoorwaarden voor een hoge drogestofopname.

8.2 Droogzetten op maat

In de droogstand vraagt de uier om bescherming. Oude uierinfecties verdienen aanpak. Droogzetten is daarmee maatwerk met duidelijke regels.

Na de lactatie gaat de koe genieten van de droogstand. In die rustperiode kan ze zich opladen voor een nieuwe lactatie. In de droogstand maakt ze nieuw uierweefsel aan. Goed droogzetten is belangrijk voor de gezondheid van de koe en in het bijzonder voor de bescherming van haar uier. Waar nodig kun je ter ondersteuning een antibioticum gebruiken. Een koe of vaars met een gezonde uier (voor een vaars lager dan 50.000 cellen/ml, voor een koe lager dan 150.000 cellen/ml) en een melkproductie onder de 12 kg melk per dag kun je droogzetten zonder antibiotica, eventueel wel met een teatsealer.

Problemen opsporen

De droogstand is een uitgelezen periode om een aantal mastitisverwekkers aan te pakken. Als jouw koeien in de lactatie een hoog celgetal of mastitis hebben, is het raadzaam om bacteriologisch onderzoek te doen. Hierdoor weet je welke ziekteverwekker de problemen veroorzaakt en zo kun je een behandeling op maat geven. Wanneer koeien een hoog celgetal of mastitis hebben vlak voor het droogzetten, is bacteriologisch onderzoek ook

van belang om de koe met het juiste antibioticum droog te zetten. Hiermee bied je de koe de optimale bescherming en de beste kans op herstel. Het verloop van haar celgetal tijdens de lactatie kan ook informatie geven over de mogelijke boosdoeners die voor problemen hebben gezorgd.

Een teatsealer beschermt de uier tegen ziekteverwekkers

Met of zonder antibiotica

Het gebruik van antibiotica bij droogzetten is in Nederland aan richtlijnen gebonden. Vaarzen die een celgetal hoger dan 150.000 cellen/ml hebben en koeien met een celgetal boven 50.000 cellen/ml mag je droogzetten met antibiotica, volgens het bedrijfsbehandelplan (BBP). Dit BBP stel je samen met de dierenarts op. Er staat precies in aangegeven hoe en waarmee je koeien behandelt.

Goed om te weten

KoeAttenties Droogzetten en de droogzetevaluatie

De attentielijst Droogzetten in de VeeManager-module MPR geeft een overzicht van droog te zetten koeien mét hun celgetal bij de laatste controles. Deze informatie helpt je bij de afweging om droog te zetten met of zonder antibiotica. Je kunt het verloop van de uiergezondheid in de droogstand evalueren met het overzicht 'droogstand-evaluatie' in de MPR-module. Het celgetal na het kalven van de koeien wordt hierbij gevolgd. Is de koe genezen in de droogstand? Hoeveel koeien komen met een hoog celgetal uit de droogstand? Het antwoord op deze vragen biedt aanknopingspunten om je droogstandmanagement verder te verbeteren.

Het verloop van het celgetal tijdens de lactatie geeft informatie over de mogelijke boosdoeners die voor uiergezondheidsproblemen hebben gezorgd

Beschermen met een teatsealer

Met een teatsealer kun je de uier beschermen zonder antibiotica. Normaal maken koeien in de droogstand een keratineplug aan in het tepelkanaal als natuurlijk barrière voormastitisverwekkers. Bij sommige koeien wordt die keratineplug onvoldoende aangemaakt, met name bij koeien die nog veel melk geven aan het einde van de lactatie. De teatsealer geeft bescherming gedurende de hele droogstand. Een teatsealer dicht het tepelkanaal af met een tandpasta-achtige emulsie zodat ziekteverwekkers niet in de uier kunnen komen. Hygiënisch werken is hierbij van extra groot belang, omdat het kwartier helemaal wordt afgedicht. Je wilt voorkomen dat bacteriën opgesloten zitten. In de warme uier en met extra melkdruk de eerste dagen in de droogstand, kunnen ziekteverwekkers 'exploderen' in de uier.

Kalven betekent een grote verandering voor koeien. Zorg voor een goed rantsoen en extra comfort

Ook vaarzen kennen een droogstand

Koeien die worden drooggezet, komen in een aparte groep met een ander rantsoen. Hoe zit dat eigenlijk bij vaarzen die voor de eerste keer kalven? Deze dieren hebben ook extra aandacht nodig, misschien zelfs wel meer dan oudere koeien. Zo kunnen vaarzen last krijgen van zucht (oedeem, zwelling door vochtophoping) in de uier en onder de buik. De vorming van de uier, de ontwikkeling van het kalf en de hormonale veranderingen zijn voor de vaarzen nieuwe ervaringen die met veel stress gepaard kunnen gaan. De kans bestaat dat de vaarzen veel liggen, te weinig bewegen en daardoor ook te weinig vreten. Dat vormt een risico. De voeding van de vaarzen, de conditie en de klauwverzorging vragen daarom extra aandacht, ook in hun droogstand.

Een eerste vereiste bij het kalven: een schoon strohok

8.3 Het afkalven

Om de lactatie vlot te starten is gemakkelijk kalven essentieel. Daar kun je als melkveehouder zelf veel aan doen.

Stressvrij en hygiënisch kalven

De koe is een kuddedier en houdt van een saai leven. Het liefst wil ze dat alle dagen hetzelfde zijn. Dat is zeker niet het geval rondom het afkalven en dat levert dan ook stress op voor de hoogdrachtige koeien en vaarzen. Stress betekent risico's op problemen en stress kan het afkalfproces laten stagneren met doodgeboorte tot gevolg. Zorg er dus voor dat je de koe zoveel mogelijk haar gang laat gaan en dat ze contact met haar koppelgenoten heeft.

Nog een belangrijke factor rondom het afkalven is hygiëne. Tijdens het afkalven staat de baarmoedermond helemaal open en ontstaan vaak wondjes aan de geboorteweg. De kans op besmetting en ontsteking is dan aanwezig. Baarmoederontsteking heeft grote negatieve invloed op de vruchtbaarheid.

Praktisch

Tips voor het afkalven

- Zorg voor een ruime en schone afkalfbbox. Voldoende stro voor elke koe is geen overbodige luxe. Voldoende is: wanneer je zelf droge knieën houdt als je in het stro zit. Laat de koe los in het hok.
- Reinig en ontsmet de achterkant van de koe vlak voordat ze afkalft. Dat verhoogt de hygiëne rondom het afkalven.
- Onderzoek de koe inwendig nooit zonder wassen en ontsmetten van de handen, en gebruik voldoende glijmiddel. Zorg voor kortgeknipte nagels en draag geen ringen of andere sieraden.
- Gebruik alleen schone hulpmiddelen, zoals trekhoutjes, touwtjes of kettinkjes.
- Onderzoek de koe inwendig niet te vroeg: de baarmoederhals heeft tijd nodig om ruimte te maken.

Goed om te weten

Deel je ervaring over het geboorteverloop

Als je de geboorte van een kalf opgeeft, kun je binnen VeeManager van CRV ook gegevens toevoegen over het geboorteverloop. Deze gegevens vormen belangrijke informatie voor de berekening van de fokwaarden: ze bepalen of een stier wel of geen pinkenstier wordt. Hierdoor kunnen veehouders de stieren gericht gebruiken en afkalfproblemen voorkomen.

Een rantsoen voor droge koeien bevat minder energie en meer structuur

Voorkom zware geboorten

Een vlotte kalving zorgt ook voor het vlot opstarten van de lactatie. Zware geboorten trekken een wissel op de gezondheid van de koe en zorgen voor een langere herstelperiode van de koe na het afkalven. Gebruik daarom een pinkenstier bij de pinken en kies zorgvuldig de stieren voor je oudere koeien. Ook de voeding tijdens de droogstand en het seizoen (vooral na de zomer zijn er meer zware kalveren) hebben invloed op het verloop van de geboorte.

Met een gemakkelijke kalving start de koe de lactatie soepel op

MPR Voeding en de KoeAttenties MPR geven inzicht in de resultaten van de droogstand. Meer hierover lees je in H9. *Een efficiënt en gezond presterende veestapel*

Vruchtbaarheid begint in de droogstand

Een goede vruchtbaarheid van je veestapel begint in de droogstand. Een koe mag niet toenemen of afnemen in conditiescore. Een goede voersamenstelling is daarom van groot belang, plus een hoge voeropname. Een koe die problemen in de droogstand krijgt, komt in een vicieuze cirkel terecht. Ze blijft aan de nageboorte staan, vreet te weinig, loopt (slepende) melkziekte op, krijgt mastitis en wordt moeilijk drachtig. Allemaal kostbare problemen die je kunt voorkomen door de droogstand te optimaliseren.

8.4 De start van de lactatie

Voor de pasgekalvde koe verandert er in een korte tijd heel veel. Het antwoord op de vraag hoe ze zo goed mogelijk door deze periode komt, is heel kort: zoveel mogelijk opname van een kwaliteitsrantsoen.

De pasgekalvde koe wil veel melk produceren. De voeropname kan de plotseling toegenomen energiebehoefte vaak niet bijhouden. We spreken dan van een negatieve energiebalans. Op zich is dit een normaal verschijnsel, de koe is hier van nature op ingesteld. Maar je kunt er wel voor zorgen dat de duur en diepte van de negatieve energiebalans beperkt blijft.

Veel problemen zijn te voorkomen met goed samengestelde rantsoenen voor de koeien die droogstaan en de koeien die weer beginnen aan een nieuwe lactatie. Hierbij een paar tips voor de beste lactatiestart:

- Zorg voor een zacht ligbed en voor iedere koe een ligplaats en een voerplek.
- Fris en smakelijk voer en water zorgen voor een hogere drogestofopname.
- Zet koeien 2 weken voor het afkalven in de close-upgroep (strohok).
Dit levert de minste stress op voor de koe.

- Voer vezelrijk, energiearm ruwvoer tijdens de droogstand, met een eiwitvoorziening van 13%.
- De koe dient met een goede conditie de droogstand in te gaan en mag niet te veel groeien, maar zeker ook niet afvallen tijdens de droogstand.
- Besteed aandacht aan de mineralen en vitaminen in het rantsoen van de droogstaande koeien. De verhoudingen tussen calcium, fosfor, kali en magnesium moeten kloppen.
- Laat de pensflora de laatste weken vóór het afkalven alvast wennen aan het voer van de verse koeien, door een gedeelte van het rantsoen aan te passen.
- Verstrek te vette droge koeien aan het einde van de droogstand juist meer energie om leververvetting te voorkomen.
- Evalueer het rantsoen bij iedere rantsoenwisseling met een deskundige.
- Check ook de Brix-waarde van de biest. Is de Brix rond de 23 of hoger, dan geef je de nuchtere kalveren maximale weerstand mee. Een te lage waarde heeft vaak zijn oorzaak in de droogstand.

De kwaliteit van de biest zegt ook wat over de droogstand

Met goed samengestelde rantsoenen voor de droogstand en opstart kun je problemen voorkomen

Voorkom daling van conditiescore

Het dalen van de conditiescore is een indicatie voor een negatieve energiebalans. Als de conditie sterk (meer dan 1 punt) afneemt na het afkalven, wordt de koe moeilijker weer drachtig. Het stimuleren van de voeropname is van groot belang voor de verse melkkoe. Dit begint al vóór het afkalven. Hoe meer de koe in de droogstand aan voer opneemt, des te gemakkelijker kan ze veel ruwvoer opnemen aan het begin van de lactatie.

Praktisch

Goede start, gezonde klauwen

Vlak voor de droogstand bekap je de klauwen van de koeien. In de droogstand kunnen de klauwen herstellen. Na het kalven is aan de klauwen te zien hoe de droogstand is geweest. Zijn ze verkleurd? Dan heeft de koe zoolbloedingen. Als er veel verkleuring is, valt er wat te verbeteren met de voeding tijdens de droogstand en in de eerste maanden van de lactatie.

Goed om te weten

KoeAttenties Opstarten

De KoeAttenties Opstarten helpen je herinneren dat een koe zo'n 2 weken voor haar kalving is. Zo kun je zorgen voor de beste opstart.

Praktisch

Algemene tips voor transitiemanagement

- Vermijd stieren met een zeer lage fokwaarde voor het kenmerk geboortegemak. Vooral bij vaarzen is het belangrijk om een pinkenster te gebruiken met een fokwaarde voor geboortegemak van 102 of hoger.
- Gebruik alleen vleesstieren met bekende fokwaarden voor geboortegemak.
- Wees alert op overvoeding. Eiwit vergroot de kans op veel oedeemvorming (zucht) en extra zware kalveren bij de geboorte. Te veel energie veroorzaakt vervetting.
- Zorg voor een goede conditie bij afkalven, de conditiescore ligt tussen 3+ tot 3,5.
- Voer droge en hoogproductieve koeien een smakelijk rantsoen en verstrek dit vaak. Vooral in de zomer: zo voorkom je broei en daarmee verminderde kwaliteit. Verse koeien moeten in de eerste weken zoveel mogelijk voer opnemen.
- Maak optimaal gebruik van de mpr-cijfers. Koeien geven zelf signalen af over hun uiergezondheid en hun energiebalans. In de mpr zijn ze te herkennen aan hun prestaties. De attentiedieren komen apart op een lijst te staan zodat je weet welke koeien je moet controleren of in de gaten houden. Externe adviseurs kunnen vanuit hun eigen vakgebied de cijfers analyseren en op basis hiervan advies geven.
- Let op het eiwit in het rantsoen van de hoogproductieve koeien: te veel eiwit kan de vruchtbaarheid schaden. Een gezond ureum ligt rond de 20.
- Houd de vinger aan de pols door regelmatig conditie, pensvulling, mest en locomotion/klauwen te scoren.

Samenvatting

De meeste problemen bij melkkoeien hebben hun oorsprong in de droogstand en het begin van de lactatie. Koeien én vaarzen hebben in deze transitieperiode veel aandacht nodig, zodat ze probleemloos kunnen produceren en de beste uitgangspositie hebben voor nóg een lactatie.

Voeding is van groot belang en gezond de droogstand ingaan ook, met klauwen en uiers die in goede conditie zijn. Dan volgt een stressvrije afkalving en de overgang naar een hoogwaardig melkveerantsoen. Al met al zijn het veel veranderingen in een korte tijd en daar houdt een koe per definitie niet van. Zorg er dus voor dat je je koeien een optimale droogstand geeft. Daarmee geef je jezelf het minste werk en het meeste arbeidsplezier en rendement.

